

JACOB AHRENBURG

KOTONA: KUVAELMA
ITÄ-SUOMESTA

Jacob Ahrenberg

Kotona: Kuvaelma Itä-Suomesta

«Public Domain»

Ahrenberg J.

Kotona: Kuvaelma Itä-Suomesta / J. Ahrenberg — «Public Domain»,

Содержание

I.	5
Конец ознакомительного фрагмента.	18

Jacob Ahrenberg

Kotona: Kuvaelma Itä-Suomesta

I. Tervolassa

Pakonalaiset

Jos jollakin meidän maakunnistamme on sellainen vaakunakilpi, jota heraldiikassa kutsutaan nimellä "armes parlantes", puhuva vaakuna, niin on sellainen varmasti Karjalalla: kaksi kättä heristävät siinä paljastettuja miekkoja toisiansa vastaan, punaisella pohjalla, taistellen kultaisesta herttuankruunusta. Kaksi käsivartta taisteli vuosisatoja Karjalan kultaisesta kruunusta, ja Karjala vuoti verta. Taistelu loppui v. 1721, ja voittaja vei maakuntamme vaakunan mukansa; se riippuu nyt suuren valtaistuinsalin seinällä, valtaistuimen oikealla puolella, Kremlin keisarillisessa palatsissa. Taru kertoo, että, kun kerran eräs pyhiinvaeltaja-joukko oli saanut paavilta kourantäyden hiekkaa Circus maximus'en arenalta ja pyhä isä näytti huomaavan, että pyhiinvaeltajat pitivät tätä muistoa jokseenkin, vähäpätöisenä, pusersi hän hiekkaa kourassaan, ja katso siitä tippui verta. Etelä-Karjalan maa on samoin kuin arenan hiekka saanut juoda verta ja huoata väkivallan ja vaivan alla. Juuri näistä yhteiskunnallisessa suhteessa surkuteltavista seuduista piirrämmme muutamia pieniä kuvaelmia, jotka kaikessa vähäpätöisyydessään selvästi valaisevat niitä kurjia olosuhteita, joissa täällä on eletty ja elettiin vielä noin miespolvi takaperin.

* * * * *

Noin 1870-luvun keskivaiheilla asui Kivennavan pitäjäässä, nimittäkäämme kylää vaikka Tervolaksi, talollinen Israel Pullinen vaimonsa ja ainoan poikansa kanssa. Vanha Israel oli kaikin puolin oikea karjalaisen talonpojan luonnekuva, pitkä, ryhdikäs, vilkassilmäinen ja kellertävähiipiäinen. Hän oli vielä hyvä puhuja ja, niinkuin useat talonpoikamme, sanaseppä, hän taisi paljon vanhoja runoja, joka seikka suuresti lisäsi hänen arvoansa kansan keskuudessa. Sanalla sanoen hän oli kyläkunnan ylpeys, samalla kun hän oli kylän vanhin ja herrastuomari. Ja kuningas Kristofferin maanlain, jota vielä 1800-luvun alussa noudatettiin vanhassa Suomessa, tunsu hän tarkalleen, ainakin yhtä hyvin kuin sen aikuinen tutkinnon suorittamaton tuomari, jonka alueena oli niin avara kihlakunta, jollaista nykyään tuskin löytyy enää yhtään koko Suomessa. Kylän vanhinna ja omituisessa kansallispuvussa kelpoisena esiintymään ylhäisimmissäkin piireissä lähetti hänet G. M. Sprengtporten näinä levottomina aikoina milloin minkin pitäjään puolesta edustajana vakuuttamaan maamme mahtaville hallitsijattarille vanhan Suomen järkähtämätöntä uskollisuutta ja sitä onnea että tämä sai turvallisesti kuin karitsa levätä kaksipäisen kotkan siipien suojassa. Kunniamerkkejä ja hopeakannuja tuli palkinnoksi näistä hänen valtiollisista lähettilästoimistaan. Sanalla sanoen Israel Pullinen oli onnen suosikki. Varmaankin oli hänen syntymäpäivänensä käki kukkunut, joka vanhain kertomusten mukaan ennustaa onnea; mutta käki on käki ja niinpä onnikin.

Joskin vanhassa Suomessa usein oli sotkuista tulla toimeen kuningas Kristoffer'in maanlailla, niin ei tämä kuitenkaan yksinään ollut sotkuisaa. Tosin oli Tsaari Pietari tuon tuostakin määrännyt, että kaikki saisi olla entisellään, että samaa hyvää järjestystä, joka vallitsi Ruotsin vallan aikana, noudatettaisiin vieläkin, mutta monessa suhteessa ei tämä käynyt laatuun. Tsaari Pietari oli leikannut yhden jäsenen erilleen, ja nyt tahtoi hän, että jäsenen tulisi elää itsenäistä elämää ja että veren

tulisi virrata siinä yhtä raikkaasti kuin ennenkin. Niinkauvan kuin vanhat veronkantomiehet, papit ja voudit elivät, tultiin jotensakin hyvin toimeen, mutta mistä otettaisiin sitte uusia voimia? Kirkon palvelijoista oli puute, milloin tulivat ne Suomesta milloin Virosta, mutta hulttioita ja juoppoja oli heidän joukossansa. Hän, joka tämän pienen kertomuksen aikana tulkitsi Herran lakia pitäjäässä, kuului jälkimmäisten joukkoon.

Eräänä sunnuntaina, vähää ennen Juhannusta, julisti pastorimme sellaisen kuulutuksen, että sanankuulijat luulivat hänen olevan, niinkuin usein valitettavasti ennenkin oli tapahtunut, hiukan humutuulella.

Paitsi kylän vanhinta Israel Pullista ja hänen perhettänsä, niin julisti pastori keisarillisen kuulutuksen kuuluvan, tuli kaikkien kylän asukasten valmistautua Mikonpäivän aikana muuttamaan Venäjälle, missä kukin talonpoika saisi niukan tiluksensa sijaan peltoa ja niittyä, metsää ja laidunmaata, leivän apua talvella ja siementä sen mukaan kuin hänellä oli perhettä syömässä. Ei kukaan saanut ottaa enempää mukaansa kuin mitä yksi hevonen jaksoi vetää. Loput olivat jätettävät vanhaan kotiin, niin kuului keisarinnan käsky. Mutta, vaikka ikävää on sanoa, oli pappi sillä kertaa kaikeksi onnettomuudeksi selvä, sillä kohta Juhannuksen jälkeen tuli sinne eräs virkamies, puettuna kullalla kirjaeltuun samettitakkiin, silkkisukkiin ja solkikenkiin sekä siro hiuspussi niskassa. Muassansa oli hänellä koko joukko kirjureita, jotka merkitsivät kirjaan kuinka paljon maata ja karjaa kullakin oli; kun tämä oli tehty, menivät he pitemmittä selityksittä matkaansa.

Oli kaksi viikkoa ennen Pyhäinmiesten päivää; maa oli kolkko ja alaston, taivas pilvinen ja synkkä, lumenvitiä oli siellä täällä syvimmissä rattaiden raitioissa ja tuuli lennätteli kellastuneita, kuivia lehtiä kasapäihin. Raskas ilma lepäsi tupien harjalla, mutta vielä raskaampi oli ilma tuvissa. Kukin perhe oli valmiina lähtemään matkalle, kun venäläinen virkamies palasi ani varhain eräänä pimeänä, surullisena aamuna viemään meitä uusiin koteihin.

Paljon on nähty täällä meidän maanääressämme, paljon on kärsitty, mutta haikeampaa valitusta kuin sinä päivänä ei ole koskaan kuultu. Miehet olivat alakuloisina, naiset vaikeroitsivat ääneensä, lapset itkivät ja kaiken tämän ohessa kannettiin roihuavain päresoihtujen valossa, jotka jättivät jälkeensä pitkän savu- ja kipinäsoihdun, pieniä kääryjä ja arkkuja odottaviin kärryihin. Lapset käärittiin johonkin lämpimämpään äidin ja jonkun nelijalkaisen suosikin, porsaan tai karitsan, väliin, joka myöskin sai lähteä mukaan tälle pitkälle matkalle; ja viivytellä ei saatu vanhan kodin kynnyksellä, sillä virkamiehellä oli kiiru. Kohta jälkeen puolenpäivän nähtiin pitkä kiemurteleva jono ajaa tärisyttävän kankaan poikki pitkin routaista, epätasaista tietä.

Israel Pullinen seisoj vaimoneen ja poikineen kylän edustalla olevalla kummulla ja katseli miten matkue kulki ohi. Vielä kerran pudistettiin kättä pois lähtevien kanssa. Nyt ratkesivat myöskin lyijynkarvaiset lumipilvet, jotka viikkokausia olivat riippuneet maan yli, ja sakeasti rupeesi satamaan lunta, joka yhä enemmän supisti näköpiiriä. Harmahtavaan peittoon katosivat kärryt toistensa jälkeen ja hetkisen kuluttua olivat jo viimeisetkin peittyneet lumivaippaan. Silloin kaikui läpi raskaan ilman virren veisuu. Pakonalaiset olivat, samoin kuin muinoin Israelin lapset vankeudessa, kajahtuttaneet virren viimeiseksi hyvästijätöksi isänmaalle ja kodille.

Puolentoista peninkulman päässä suurelta Kolpinon asemalta Nikolajevskin rautatien varrella on venäläisten kylien keskellä kunnas, nimeltä "Suomen vuori". Siellä kerrotaan edellisellä vuosisadalla sinne lähetettyjen suomalaisten siirtolaisten asuneen, eläneen ja kuolleen; tosi on että kummulla löytyy lutherilaisia hautaristiä, joissa on puoleksi kuluneita kirjoituksia venäläisillä kirjaimilla ja että kaikki nimet ovat suomalaisia.

Vanhat ihmiset kansan keskuudessa pysytteleytyvät kiinni totutuissa tavoissaan aivan kuin elämässä. Jos keskeytät heidän jokapäiväisen elämänsä rauhallisen juoksun, niin ei heissä ole eloa enää. Israel-vanhuksesta tuntui oudolta tuo kammottava yksinäisyys ja tyhjiys. Kylä oli aivankuin ruton tai sodan jäleltä, joka liesi oli kylmänä, valoa ei näkynyt ainoastakaan pirtistä, ei puhetta, ei naurua, ei laulua eikä edes valitustakaan kuulunut mistään, viimeinen koiranhaukunta oli vajennut viimeisen kärrynjyrinän kuulumattomiin vaipueissa. Elottomuutta häiritsivät ainoastaan sudet, jotka,

auringon joskus puikahtaessa näkyviin paksujen pilvien välistä, olivat tulleet vaanimaan löytyisikö joku nälkään kuollut koira tai kissa teljettyjen ovien edestä.

Myöhemmin tuli tosin uutta eloa autioon kylään, mutta Pulliselle tämä ei ollut samaa. Neljäntoista päivän kuluttua siitä, kuin meikäläiset olivat pois viedyt, muutti sinne riekaleihin puettu kirjava joukkue. Joukkueen etunenässä astui pappi pyhän Yrjön kuva kädessä; nämä olivat venäläisiä, jotka keisarinnan käskystä muuttivat Tervolaan. Nyt käsitti Israel, miksi hän yksinänsä oli tänne jätetty, hänen tuli jäädä sinne kylän vanhimmaksi, hänen tuli johtaa tuota vastatullutta laumaa. Mutta tämä oli liika taakka Israel-vanhukselle. Hän vaelsi pois näiden uusien tulokasten luota, maailman epävakaisuuteen kyllästyneenä.

Keisarinnan metsästysretki

Vanhan Israelin kuoltua, otettiin talo perilliseltä nuorelta Pulliselta ja annettiin kylälle. Hänen tuli viljellä maata yhteisviljelyksessä kyläläisten kanssa, sillä kaiken maan ja kaiken sadon piti olla yhteistä. Niistä pelloista, joita hänen esi-isänsä, sukulaisensa ja ystävänsä olivat miespolvia muokanneet, kyntäneet ja leikanneet, sai hän viiden auranvaon levyisen kaistaleen yhtenä vuotena yhdellä pellolla, toisena vuotena kaukana toisella. Jos hän kynti ja kylvi aikaisemmin kuin toiset, saivat nämä ajaa ja kulkea hänen sarkansa poikki omille peltotilkuillensa, kunnes ne olivat kynnetyt, karhitut ja kylvetyt, niin että mitäpä hän huoli kiirehtiä. Ja jos taas kylvös viivästyi, niin että halla korjasi mitä hän oli maahan pannut, oli se tosin hänen syynsä, mutta sato oli kumminkin yhteinen. Siten elettiin muutamia vuosia niukasti ja vaivaloisesti, mutta elettiin sentään. Tuomas oli mennyt naimisiin, oli saanut tyttären ja kadottanut vaimonsa. Jos hänen lapsensa olisi ollut poika, niin olisi Tuomas, pojan täytettyä viisitoista vuotta, saanut lisäksi yhtäsuuren maapalstan kuin hänellä nyt oli, mutta tämä olikin tytär ja tyttäret eivät perineet mitään, eivät maksaneet mitään veroa eivätkä tarvinneet mitään maata; tyttölapsia ei otettu lukuun, ne olivat tosin olemassa, mutta eivät ylimalkaan mitään merkinneet. Tällainen oli Tuomaan tila, kun tapahtui eräs seikka, joka taas saattoi täydellisen muutoksen hänen olosuhteissaan.

Oli kaunis syksyinen päivä, viljat olivat kuhilailla, sänki kiili pellolla ja metsä koreili kirjavissa väreissään. Kaikessa tässä kirjavuudessa olivat naurismaat ja syyskylvöt vielä vihannoita, meheviä ja ilman vaihepaikkoja, aivankuin heleät väripilkut maalarin paletilla. Taivas oli kirkas ja selkeä, ilma raittiin vilvakka, niin että se tukahduttavan kesähelteen jälkeen vaikutti virvoittavasti.

Joukko komeasti puetuita ratsastajoina ajoi tulista ravia pitkin kurjaa kyläkatua, jonka molemmin puolin talot nyt olivat rivitetyt venäläiseen tapaan, päätyseinä katuun päin, nurkka nurkassa kiinni aivan kuin kaupungissa. Tämä oli metsästysseurue, punaisiin vaatteisiin puettuna, viheriäiset suippohatut päässä ja pitkät höyhenet hatunlierissä, olalla oli heillä keihäitä ja hopeutettuja metsästystorvia, komea pyssy riippui selässä ynnä keisarillisella ruunulla koristettu metsälaukku. He pysähtyivät kylässä ja eräs heistä puhalsi räikyvän torviään, joka kuului selkeässä syysilmassa loitos ja johon vastattiin samallaisella toivotuksella pienen järven toiselta rannalta. Ja pitkin tietä, joka vielä oli kostea aamukasteesta, ajoi nyt eteenpäin pitkä jono vaunuja. Se kulki kylän kautta lammin rannalle, vanhojen honkien varjoamalle niemekkeelle asti.

Kauniimmalle paikalle, jossa ikivanhat hongat olivat, joiden tuuheisin, tuoreisin latvoin kesä oli vielä viikoksi viipynyt, jossa muutamat kukat vielä kukkivat, ja jossa nuoret koivut olivat honkain isällisen suojeluksen turvissa säilyttäneet viheriät lehtensä, siihen pystyttivät metsästäjät kiireimmiten ison komean teltin keisarillisissa väreissä, Teltti oli jaettu silkkiverhoilla kahteen osaan, permantoa peitti kallisarvoiset persialaiset matot ja ylinnä liehui Venäjän lippu, jossa loisti suuri ruunattu K.

Seuraavana päivänä, ihmeellisen ihanana syyspäivänä, lähestyi teltin ovea runsaasti kirjailtu ja kullattu kantotuoli, jota kantoi neljä miestä metsästäjäpuvuissa ja jota seurasi loistava ratsuseurue, miehiä ja naisia. Kantotuolissa istui keisarinna Katarina. Puettuna tummanvehriään samettiin ja soopelinahkoihin, oli hänellä yllään metsästystakki, joka soveltui mainiosti; hän oli jo

vanhanpuoleinen, mutta katsellessa tuota nuorekkaan raitista hipiätä ja kirkkaita, älykkäitä silmiä, ei saattanut aavistaa, että hän oli lähellä elämänsä loppua, ja kun näki hänen täyteläisen vartalonsa ja reippaan käynnin, käsitti, että hän kyllä vielä voi nauttia metsästyksen huveista. Ruhtinatar astui kantotuolista ja meni komeaan telttiin, yli-jahtimestarin, nuoren ruhtinas Kukujeffin seuraamana. Tämä oli muhkea nuorukainen, kiharatukkainen, säihkysilmäinen ja lämpimän kellervä hipiä antoi hänelle rohkean etelämaisen muodon.

"Tällaista se siis on", virkkoi keisarinna, "tämä Karjalan sydänmaa, kanervikkoineen ja lampineen, josta minun edeltäjäni ovat niin kalliin hinnan maksaneet."

"Ei kuitenkaan liian kallista", sanoi ruhtinas, "hirvet rakastavat tätä kanervikkoa ja näitä nevoja; Teidän Majesteettinne saattaa täällä metsäillä tosi keisarillisella tavalla. Koska suvaitsee Teidän Majesteettinne alkaa?"

"Heti kohta minun prinssini!" ja keisarinna astui telttiinsä, vaan ruhtinas Kukujeff jäi ulkopuolelle jakamaan viimeisiä määräyksiään.

Tämä nyt niin loistava ruhtinas oli alkanut leipurinsälinä, ja ne hovilaisten seassa, jotka kadehtivat hänen erinomaista onneaan, sanoivat, että kun hän suuttui, ja hän suuttui usein, hän polki jalkojaan ikäänkuin olisi ollut taikinakaukalossa. Tästä alhaisesta asemasta keikahti hän jääkäriksi vanhan litvalaisen vojevodin palveluksessa, joka melkein aina asui Parisissa. Siellä oli tuo runsailla lahjoilla varustettu nuorukainen, joka oli isäntänsä kaikki kaikissa, kohonnut kohoamistaan, kunnes hän suojelijainsa avulla pääsi katteeniksi Strassburgiin sijoitettuun, ympäri Pohjolaa mainittuun rykmenttiin "Royal Suedois". Ja kun hän muutamia vuosia sen jälkeen palasi Venäjälle, oli hänellä keisarinna suosion kautta tie auki kaikkiin kunniapaikkoihin kuin hänen kotimaassaan oli tarjolla.

Ja niin alkoi jahti; koirat vapautettiin ja lähtivät otattamaan kangasta pitkin, metsätorvet räikyivät, ja jahtimestarit komentelivat. Maakansa otettiin riiheltä ja pelloilta ja asetettiin hirvien ajoin. Viehättävässä laaksossa, jossa syksy oli maalannut haavat ja koivut loistavilla väreillä, seisoi keisarinna kauniilla, purppuralla vuoratulla tiikerin taljalla, runsaasti koristeltu kivääri kädessä, ja hänen sivullaan ruhtinas Kukujeff, valmiina tarpeen vaatiessa puolustamaan tuota vanhenevaa Dianaa pitkällisestä ajosta raivostunutta hirveä vastaan. Kautta laakson kulki ajo; täällä, jossa puskat ja kunnaat suojasivat lumituiskuilta talvella söivät nuo ruunupäiset eläimet haapojen lehtisilmikoita ja pajun tuoreita oksia, täällä kulki kesällä hirvikarjan tie pienelle sisäjärvelle. Tarkoin oli ruhtinas Kukujeff tutkinut seutua; aivan lähitse keisarinnaa täytyi ylevien eläinten paeta.

Nyt läheni ajo; kuului kaukaa arokoiran ketuntapainen haukunta, susikoiran lyhyt äkäinen vinkuminen ja metsätorvien hallali, hallali, seuraavassa silmänräpäyksessä oli taasen hiljaista, niin hiljaista, että tuulen yksitoikkoinen laulu humisi surullisesti kuin vaikenivat äänet isoissa uruissa. Jälleen kuuluu haukunta, mutta paljoa selvempään, yhä selvempään. Nyt voit erottaa oksien rätinää ja kun nuoria puita tahtuu, suhinaa, joka syntyy hirvien paetessa, usutettujen eläinten läähättämistä, ja seuraavassa silmänräpäyksessä syöksee hirvilauma esille pakkasen tummaksi puremien sarapuiden välitse. Täyttä karkua laskivat nuo muulloin ylevät, nyt peräti peljästyneet eläimet notkelmaa pitkin, oikea hetki oli tullut. Tuolla paukahti pyssy, ja kuolettava luoti kaatoi yhden metsien kuninkaan maahan. "All's todt", kajahti laaksossa ja kaiku vastasi joka puolelta "All's todt". Yksi paukahdus vielä ja vielä kaataa keisarinna luoti yhden hirven. Eläinlauma hajoaa, koirat syöksähtävät saaliiseen kiinni, ala-jahtimestari juoksee luo ja pistää väkipuukon kuolevien eläinten sydämeen, ja metsästys on päättynyt.

Isossa telissä oli valmistettu juhlallinen ateria; ruhtinas Kukujeff saattoi keisarinna pöytänsä. Mustanvalkosesta silkistä ja kultakankaasta tehdyn telttikaton alla vietettiin komeaa juhlaa. Leimuilevat vahakynttelit hopeaisissa haarukkajaloissa valaisivat runsaasti katettua pöytää, jota kaunisti kukkaset, hopea-astiat ja kultamaljat. Pöydän ympärille oli keisarinna, hänen metsästysseurueensa ja tieteellinen hovikuntansa sijoittunut.

Vanheneva keisarinna nuortui uudestaan raittiissa vahvistavassa syysilmassa, mielevän leikkipuheen tulvassa, virtaellessa ylen makeita runoelmia maalaisriemuista ja metsästäjän

viehätyksistä. Veri virtaili nopeammin, silmä säteili ja punasenvalkonen, tuores hipiä, joka oli keisarinna Katarinan merkittävin kaunistus, sai hänen siinä istuessaan mustan samettiverhon edessä, ikäänkuin katoavan kajastuksen nuoruuden ajoilta, ja kun hän iloisempana kuin moneen vuoteen nousi pöydästä, etsivät hänen vilkkaat, tuikkivat silmänsä ruhtinas Kukujeffiä.

"Minä kiitän teitä ruhtinaani, tästä viehättävästä päivästä, minä olen tuntenut itseni kahtakymmentä vuotta nuoremaksi täällä teidän ruhtinaskunnassanne, jonka rajat ulottuvat yhtä kauaksi kuin hirvien laidunmaat."

"Keisarinnani", sanoi ruhtinas liikutettuna ja hämmästyneenä, polveaan notkistaen ja suudellen hänen kättänsä ja hameensa lievettä.

Keisarinna nousi ylös ja kannatti itsensä kylään, jossa Kukujeff oli Tuomas Pullisen savustuneesta tuvasta muodostanut viehättävän makuuhuoneen. Tuon muutoksen oli saanut aikaan ruhtinaan seinänverhoja, hänen persialaiset kankaansa, intialaiset huivit, turkin matot ja arabialaiset suitsutukset, jotka levittivät suloisia tuoksuja algerialaisesta onyx'istä ja Schiraan jaspiksesta tehdyistä vadeista. Kaikkea tätä ylellisyyttä valaisi turkoseilla koristeltu hopealamppu, jonka pinnalle joku itämaiden taiteilija oli piirtänyt niin rikkaan, niin täyteläisen kuvaismailman kuin hän oli rohkeimmissa unelmissaan nähnyt.

Kun ruhtinatar aamulla nousi ylös, kysyi hän, kuka tuon talon isäntä oli. Mutta isäntä oli poissa ja pikku Katri, Pullisen kymmenvuotias tytär, tuotiin ottamaan keisarinnan kiitosta.

"Kaunis lapseni", sanoi keisarinna, enemmän itsekseen kuin lapselle, "sinäkö olet se pieni haltija, joka taikasauvallasi loit minulle unia, kauniimpia kuin olen pitkään aikaan nähnyt. Minä olen nukkunut makeammin sinun matalan kattosi alla kuin keisarillisessa linnassani, kiitos sinulle ja ota tämä minulta muistoksi." Hän antoi pienokaiselle kalliilla kivellä kaunistetun sormuksen.

Niin päättyi tämä muistettava metsästys, joka teki Kivennavan pitäjän lahjoitusmaaksi ja satoja ja jälleen satoja meidän veljistämme melkeinpä orjiksi. Ruhtinas Kukujeff hankki nimittäin laillisen vahvistuksen keisarinnan sanoille ja ennen vuoden loppua hän oli yhden Itä-Suomen suurimpien lahjoitusmaiden omistaja. Yksi keisarinnan sana ja yksi kynäpiirre oli tehnyt täydellisen mullistuksen kaikkien maanomistajien oloissa. Jokaikinen sielu pitäjässä oli riippuva ruhtinaan voudista, joka oli eräs kovasydäminen Liivin saksalainen. Hänen tuomionsa oli omistusriidoissa jääväämätön, hän määräsi verot ja hän ne kantoi. Voi sitä, joka sattui häntä loukkaamaan! Hän saattoi muutta mutkitta ottaa keneltä tahtoi kartanon ja kaikki; ainoastaan rikosjutuissa hän oli maanlain alainen, mutta senkin hän osasi useimmiten kiertää, sillä kukapa hänen alustalaisistaan uskalsi todistaa häntä vastaan?

Tuomas Pullisen lapsuus oli kulunut oloissa, joka verrattuna tähän orjuuteen oli ihana vapauden aika, hänen niskansa oli kasvanut liian jäykäksi kumartuakseen jokaisen oikun vaatimuksesta, ja pianpa hän joutuikin kiistaan voudin kanssa. Epäilemättä hän olisi jo aikoja sitten saanut keppikerjäläisenä vaeltaa isänsä kodista. Keisarillinen sormus ei olisi heitä suojellut, sillä sen antaja oli jo kuollut ja toinen käsi piteli valtikkaa Venäjän herrain ja orjain yli. Pahasti olisi käynyt, ellei sattumus satuttanut, että pikku Katrilla oli voudin perheessä leikkisisko, jolle hän oli vielä välttämättömämpi seura syystä, että voudin tytär oli heikko ja tautinen.

Kosto

Vuosia oli kulunut sitte keisarinnan metsästyksen. Tuo kerran niin loistava ruhtinas Kukujeff oli nykyään vain raunio menneiltä ajoilta, tapaturma eräällä metsästysretkellä oli tehnyt hänestä kivulloisen raajarikon. Keisarinna oli kuollut ja hänen kanssansa hajonnut se oppineiden ja kirjailijain piiri, joka Rousseau'n kanssa haaveksi ihmisluonteen oivallisuudesta, jotka encyklopedistien ja Voltairen kanssa sovittelivat vapaamielisiä hallitusmuotoja, jotka veisuissaan ylistelivät luontoa, vapautta ja yhdenvertaisuutta, sillä välin kuin heidän elämänsä oli kuristettu mitä luonnottomimpiin muotoihin, sillä välin kuin he itsekukin kaupungissaan harjoittivat mitä itsekkäintä omavaltaisuutta. Uusi aika oli koittanut, nyt huomattiin, että oli leikitelty vaarallisen liekin kanssa, liekin, joka ei

ainoastaan voinut valaista ja lämmittää, vaan myös sytyttää maailman tuleen. Kaikki puhe vapaudesta, olkoonpa sitten runomitassa tai suorasanaista, maistui nyt Jacobinilaisuudelta ja rahvaalta. Platoonisesta veljeyden ja yhdenvertaisuuden ihailemisesta oli herätty ranskan vallankumouksen hätäkellon ääneen, joka kuului halki Euroopan. Se hovi, joka keräytyi uuden hallitsijan ympärille, oli aivan toista laatua. Vanhat hovin loiskasvit irroittivat juurensa ja koettivat elää omin neuvoin kaikessa hiljaisuudessa ja vaatimattomuudessa. Niinpä teki ruhtinas Kukujeffkin. Sittenkuin kunnianhimoilla ja loistonhalulla ei enää ollut mitään viehätysvoimaa, oli hän vetäytynyt Tervolan hovitalalle. Koko elämän ikänsä hän oli ollut himojensa orja, sitä mukaan kuin hän vanheni olivat ne muuttaneet luontoa, nyt häntä vallitsi viimeinen himojen seassa: vanhusten ahnaus. Kivulloinen, liian varhain vanhennut ja yksinäinen, sellainen oli se ruhtinas Kukujeff, joka asui suuressa, kolkossa talossa, kokosi, kärsi ja laski laskujaan. Alustalaisiaan, talonpoikia, puristeli hän kuin sienä, jos joku heistä oli päässyt vähänkään varoihinsa, heti koroitettiin vuokraa. Jokainen talonpoika salasi sentähden huolellisesti mitä hän oli ansainnut tahi voittanut, ei kukaan uskaltanut ryhtyä minkäänlaisiin parannuksiin tai rakennuspuuhiin, mitä kurjemman ja köyhemmän näköistä oli, sitä paremmin oltiin rauhassa ruhtinaan verenimijältä, Lenz voudilta.

Kukapa siis ihmettelee, että ilma tuntui raskaalta Tervolan hovissa, että rasitus ja kurjuus, kavaluus ja viha täytti kaikkien mielet. Silloin kuin vapaus temmelsi voitonriemunsa ylenpalttisuudessa, kuin ihmisen oikeuksia julki kuuluuteltiin ulkona maailmassa, harjoitettiin täällä alhaisinta, halpamielisintä sortoa. Muun muassa vaati ruhtinas, että kun hän kerran päivässä lähti viljamaalleen, piti kaikkien hänen alustalaistensa seista linnan portilla lakittomin päin.

Ainoastaan kerran, yhden ainoan kerran vuodessa ilostui surkea, hiljainen Tervola, silloin nimittäin kun nuori ruhtinas Kukujeff, lämminsydämisenä, hellämielisenä, anteliaana ja iloisena, karautti loistavine metsästystovereineen pitkää lehtokujaa pitkin hovitalalle, pyytämään hirviä ensi lumen tultua. Silloin oli Tervolassa juhla, jokainen vuokramies hengähti syvään. Jumalan kiitos, sanottiin silloin, nuori ruhtinas on meidän tulevaisuuden toive, ilman häntä ei ansaitseisi elää, sillä ilman häntä ei olisi mitään toivoa. Tottakai paha aika kerran loppuu, sitten kuin vanha on viimeisen kerran kolikoitaan laskenut. Mikaelin, tuon ruhtinaan, kera tuli keskellä syvintä syyspimeyttä keväistä valonvälkettä köyhien talonpoikain koteihin. Ja niin ystävällisen näköinen hän oli, ja sellaiset silmät, niin, niitä silmiä, oli useampi kuin yksi nainen ihastuksiin katsellut, kummako, että Pullisen tytär Katri teki samoin. Mutta nyt on jo aika palata Tuomas Pulliseen.

Tämän kertomuksemme aikaan oli syksy käsissä, aurinko vilahti esille yhä harvemmin, kunnes eräänä kauniina päivänä näytti siltä kuin aurinko olisi tyyten kadottanut voiman tunkea valoa raskaiden pilvien läpi, jotka väsyneinä vetelehtivät pitkin vedenpintaa, metsikköä ja sänkipeltoa. Jokainen toivoi pakkasta, lunta ja valoa. Ja pakkasen tuli ja lumi tuli, ja niiden kera tuli valokin jälleen, mutta Mikael ruhtinas ei tullut. Siihen sijaan tuli synkkä sanoma, että sota oli taas syttynyt, ja pianpa vaeli rykmentti rykmentin perästä pohjoista kohti, oli taasen taisteltava, niinkuin niin usein ennenkin, heimolaisia – ei, vaan veljiä vastaan. Oli 1808. Erään rykmentin kera odotettiin ruhtinas Mikaelia, sillä hän oli – mitäpä muuta venäläinen aatelismies olisi – upseeri. Hänen sotilaansa levähtävät eräässä kylässä, peninkulman matkan hovitalalta, ja hän itse tulee Tervolaan heittämään hyvästiä isälleen.

Tuomas Pullinen istui takan ääressä savustuneessa tuvassaan ja tuijotti liekkiin, jotka hauskaasti räiskyivät mäntyhalkojen välissä. Hänen vaimonsa – Tuomas oli nimittäin jo ottanut toisen vaimon ensimmäisen kuoltua – oli mennyt kylälle, pikkulapset nukkuivat uunilla, hänen tyttärensä, kaunis Katri, istui lähellä ja kehräsi leimuavan pärevalkean ääressä. Kaunis hän oli, hipiä puhdas valkosen-punanen, hiukset otsalta ruusuiset ja silmät luottoisat, lämpimät. Vähä väliä nousi Katri työltään, meni ikkunan luo, pyyhkäsi pois huurun ja katsoi vaanien ulos. Siellä oli niin raittiin näköistä, maa oli valkojauheessa, lumipeitossa, tähdet säihkyivät, ja kuu lähetti lempeää valoa – ja niin hiljaista oli – Katrista tuntui kuin koko luonto olisi odottanut jotain.

"Mitä sinä myötään juokset ikkunaan?" kysyi isä, "pelkäätkö voutia; taitaahan hän tulla kotiin tänä iltana."

"Enkä pelkää", vastasi Katri.

"Mahtaa nousta pirun myräkkä kun hän tulee kotiin taas, voi, miten Gregor Timofejevitsch on pieksevä kieltänsä ja juoruava minusta; vai mitä arvelet?"

"Voipi olla."

"Niinkuin en minä saisi rakentaa uutta kattoa ja etehistä minun omaan mökkiini, muka! Mutta nyt siitä taasen sanotaan, miten on sinulla ollut varoja tuohon? Mistä sinä olet ostanut naulat? Miten paljon maksoivat laudat? Piru vieköön koko voudin ja hänen kaltaisensa!"

Katri juoksi taasen ikkunaan. Kaukaa kuului kulkuisten helinää, kuului yhä lähempänä, nyt sujahti reki, kolmen hevosen vetämänä, kyläkadulle. Koirat haukkuivat – miten he ajoivat! Katri meni jälleen työlleen, hänen poskensa leimusivat, hän ei saattanut tehdä levollisesti työtä, hän nyki rihmaa, nyki sen poikki, aloitti taas ja näytti tuskin kuuntelevan isänsä puhetta.

"Sen saat nähdä, että hän koroittaa vuokraa", jatkoi Tuomas, "kenties hän antaa Gregorille koko järviini. Mutta mitä pahusta minä tein! en suinkaan minä saattanut antaa sataa sisään, ja kun me sitten", lisäsi hän kuiskien, "saimme niin paljon rahaa keisarinnan sormuksesta, niin arvelin – korppiko se oli, joka huusi? se tietää pahaa, – saat nähdä, että minä vielä tänä iltana saan katsoa Gregoria silmästä silmään tai kenties itse voutiakin."

Nyt narisivat porstuan palkit, sisälle astui Gregor Timofejevitsch.

"Siinä paha, missä puhutaan", sanoi Tuomas.

"Tuomas Ivanovitsch, vouti tahtoo puhutella sinua", sanoi vastatullut, turhaan etsittyään silmillään pyhäin kuvaa, tehdäkseen ristinmerkin, kun hän puhui, piti hän toisella kädellä oven rivasta kiinni.

Tuomas astui vihamiehensä, voudin välikappaleen, luo. "Gregor Timofejevitsch", hän sanoi, "minä tulen, minä menen voudin luo, minä menen, mutta" – hän veti puukon tupesta, – "mutta, jos sinä viekas repo olet liponut kieltäsi, niin" – Tuomas löi veitsen sellaisella voimalla honkapöytänsä, että puoli terää painui lautaan. Gregor katosi sanaakaan sanomatta.

Tuomas jäi seisomaan takan eteen syviin ajatuksiin vaipuneena. Hänen siinä seisoessa avasi kaunis Katri varovaisesti oven ja riensi sykkivin sydämin ja kevein askelin kartanoon. Hän oli nähnyt Mikael ruhtinaan voudin reessä.

Kun Tuomas heräsi synkistä mietteistään, otti hän sudennahkalakkinsa ja meni hovitalalle. Oli niin hiljaista ja rauhallista tuolla ulkona tähtikirkkaassa illassa, että myrsky, joka riehui Tuomaan sielussa, asettui hetkeksi. Vihdoin hän tuli isoon, huonosti valaistuun eteiseen, kääntyi vasemmalle ja astui konttooriin.

Konttoorisuoja oli tuon ison talon alakerrassa, se oli syvä pitkä huone, täynnä kaikenlaista rojakkata, tyhjiä laatikoita, aseita, metsästysverkkoja, tyhjiä, täysii ja vajanaisia ruutisäilöjä ja kaikkea mitä suurten syysmetsästysten aikana, jolloin talo oli vieraita täynnä, oli kannettu tänne ja sitten tänne unohtuneet. Ummehtunut kostea haju vallitsi aina hämärässä suojassa. Kaukana perällä oli suuri avonainen kamiini, jossa nyt hauska valkea, ainoa hauskuus koko tuossa kolkossa huoneessa, koetti levittää iloisuutta ympärilleen. Kun Tuomas astui sisään, oli konttoori tyhjä. Yksi kotitekoinen talikyntteli oli pöydällä, paloi unisesti ja räiskähti silloin, tällöin juurikuin kiukusta.

Tuomas istui kuluneelle ruskeaksi maalatulle penkille, jossa hän ja hänen vertaisensa olivat istuneet monta monituista tuntia odotellen pientä miestä, voutia, häntä, jolla oli tuollaiset terävät ilveksensilmät, joka tavallisesti tuli hiljaa hissutellen kallistuneesta ovesta huoneen perällä. Siinä istuessaan ja odottaessaan, alkoi myrsky taas riehua. Katkeruus, kosto ja viha nousivat tänä iltana aivan hänen kurkkuunsa asti. Se tuli juuri tänä iltana hänen päällensä, siinä kuin hän istui kumarassa ja tuijotti rasvaisen lakkinsa pohjaan, niin selvästi, niin tarkkaan hän muisti jokaisen häväistyksen, jokaisen kärsimänsä vääryyden. – Mimmoinen kunnon mies hänen isänsä oli ja mimmoinen kurja mäkitupalainen hän itse. Ja eikös hän ollut tehnyt työtä? Eikö hän ollut raastanut kuin joku

toinenkin? – Mutta mitä se oli hyödyttänyt? – Hänellä ei ollut sitä vankkaa tukea kuin hänen isällään, vanhaa Ruotsin lakia nimittäin, joka karkoitti väkivallanteot talonpojan tuvasta; laki oli nyt vain kuollut kirjain ja hän, hän oli miltei orja, ei edes orjakaan, hän oli voudin uhri. Herra tietäne miten kauan hän oli siinä istunut, kun häntä äkkiä ympäröi kirkas valo. Hän katsahti ylös, kekäle oli pudonnut takasta, se oli kytynyt kauan permannolla, kunnes valkea oli päässyt vallalle, eräs kaappi oli syttynyt, nyt kurottautuivat liekkikädet pitkin permantoa, löytääkseen lisäravintoa. Keveitä sinisiä liekkiä liehui jo muutamain tyhjien laatikoiden reunoilla, tarttuivat juomatiiloissa rikottuihin huonekaluihin, – kiitivät kuin salama metsästysverkon silmukoita pitkin. Tuomas ei hievahtanutkaan vielä. Jos hän nyt huutaa apua, niin saattaa vielä sammuttaa tulen, mutta miksikä hän apua huutaisi. Oliko hän sytyttänyt valkeaa! Oliko hän pudottanut kekäleeseen permannolle! Mitä se häneen kuului. Tuomaan ympärillä sihisi ja räiski, savu alkoi kirvellä kurkkua. Yhtäkkiä hän muisti ampumakruudin, jota säilytettiin isoissa kaapeissa. Kosto! kosto! kaikui hänen sisässään. Niinpä menkää siis helvettiin, josta tulleet olette, huusi hän ja syöksi sille ovelle, joka vei isoille, kolmen kerroksen läpi kulkeville portaille, valkea sai tuulta helmoihinsa ja leimahti mahtavaksi liekiksi. Tultuaan kartanolle, telkitsi hän ison oven, ikkunaluukut olivat tarkasti suljetut, nyt kuului paukahdus paukahduksen jälkeen, metsästysruuti siellä räjähteli. Viiden minuutin kuluttua oli koko puupalatsi ilmitulessa. Tuomaan puolesta oli kostettu.

Ulkona kartanolla vallitsi kauhea meteli ja sekasotku. Kaikki komensivat, kukaan ei totellut, siellä ei ollut mitään selkoa eikä järjestystä sammutustyössä; eikä siellä totisesti ollutkaan paljoa tekemistä, siellä kova pakkanen vaikeutti kaikkea työtä noilla muutamilla vikaantuneilla ruiskuilla. Pian kyllä leimahti tuli ikkunoista, liekit tavoittelivat kattoa, se oli yhtenä ainoana roviona. Ylimmäisessä kerrassa näkyi kaksi olentoa juoksevan ikkunasta ikkunaan. Nyt avattiin eräs ikkuna ja ikkunalaudalla, siellä ylhäällä huimaavassa korkeudessa, seisoivat kaksi henkilöä, nuori mies ja nuori nainen, rinta rinta vasten. Mahtava liekki leimahti samassa ja näytti kansalle Mikael ruhtinaan ja kauniin Katrin tulen purppurasoihdun valaisemat ihanat piirteet. Vielä yksi tulenliekki kohosi ratisten, paukku seurasi paukkuja ja sylitysten vaipuivat nuoret palavaan rakennukseen. Mikael! Katarina! kaikui räiskivien liekkien keskeltä.

Kauhun huuto pääsi jokaisen huulilta. Kuin pahainhenkien ajamana pakeni Tuomas Pullinen, lapsensa, oman tyttärensä Katrin oli hän salvannut palavaan taloon.

Kun talviaamu koitti raittiina, rusehtavana ja kirkkaana, silloin loistivat jäätimantit, hohtivat lumitähdet, hongat kätkeytyivät pehmoisten, täyteläisten lumileporeiden alle, huurre kimalssi koivun oksilla, kaikki oli niin puhdasta, valkoista ja raitista. Ainoastaan sillä kohdalla, jossa Tervolan linna seisoivat, oli mustaa ja nokista, siellä kyti tuli tuhan alla ja kekäleet pistivät näkyviin – kammottavia muistomerkkiä menneestä suuruudesta ja loistosta, ja myrkyllinen sinertävä sauho kiemurteli taivasta kohti. Kun hehku oli sammunut ja höyrytuhkan peitti kaikki, silloin löydettiin alimmasta kellarista vanhan ruhtinas Kukujeffin ja hänen voudinsa, kansansortajan, ruumiit. Tuli ei ollut niihin kajonnut – he olivat tukehtuneet siinä suojassa, johon he olivat vuosi vuodelta keränneet kaikki mitä he kiristivät alustalaisiltaan.

Uusia kahleita

Molempien ruhtinas Kukujeffien kuoleman jälkeen joutui Tervolan hovitila perintönä yhdelle tuon ylhäisen suvun halvalla jäsenelle, erälle pikkuporvarille Jaroslavista. Kun tämä sai kuulla, että talonpojat eivät olleet perintöorjia, eivät olleet sieluineen ruumiineen hänen, eivät edes kiinnitetytkään hovitilaan, säikähti hän niin moista maataloutta, että rukoili taivasta suojelemaan häntä siitä ja möi polkuhinnasta talon erälle kreikkalaiselle kauppiaille, jolla oli Pietarin hovissa jalokivien tutkijan- ja kaupitsijan toimi. Kreikkalainen oli pontevuuden, alati valppaan asioimiskyyn ja sen kautta, että hän taisi samalla hymyilevällä muodolla ottaa vastaan tilauksia ja hävyttömiä sanoja, verrattain lyhyessä ajassa koonnut melkoisen omaisuuden, jota hän yhä edelleenkin joka päivä kartutti. Yhtenä päivänä

myi hän runsaalla voitolla kultakoristeen, jonka toisena päivänä otti pantiksi pienestä korkeaa kasvua vastaan antamastaan rahalainasta. Maanviljelyksestä ei hän ymmärtänyt mitään ja huomasi heti, että tila oli välttämättömästi myytävä – niin suurella voitolla kuin suinkin.

Eräänä päivänä istui kreikkalainen kotona hökkelissään, vähäpätöisessä viheriäksi maalatussa puurakennuksessa Sodovajakadun varrella, joka oli siihen aikaan Pietarin ulkoreunassa; puettuna rasvaiseen takkiinsa, punainen fezilakki päässä laski hän laskujaan, sillä välin kun hienoimman makedonialaisen tupakin haiku kohosi keveissä sinisissä pilvissä savipiipusta hänen kädessään ja kätki hattaroihinsa ruokavarat, iskoisia taatelia, kuivattua lampaanlihaa ja suuria pahkasipulia, jotka riippuivat katossa. Kun miehemme siinä istui ja antoi mielikuvituksensa harhailla kuningas Kroesuksen aarraitassa, potkaistiin ovi auki ja samassa, juurikuin luonnonlakia seuraten, livahhti kreikkalaisen kontokirja eräisen laatikkoon.

Matalasta ovesta astui, melkein kaksinkerroin ollen, kullalta loistava hoviherra. Papandopulos, se oli kreikkalaisemme nimi, putosi kokoon kuin linkkuveitsi ja käski hänen armoansa istumaan.

Hänen armonsa ei tarvinnut kahta käskyä. Tervehtimättä hän kiipesi korkealle konttoorituolille ja otti huolimattomasti taskustaan loistavan koristeen, kaulanauhan, tehty siihen malliin, joka August toisen ajalla oli niin mieluinen Sachsin hovissa. Kreikkalaisen silmät kiilsivät katsellessa näitä timanttia, smaragdia ja rubinia, jotka olivat taidokkaasti juotetut pehmeään kultaan.

– Mies sumuisesta Beotiasta, sanoi hovilainen, mitä annat minulle tästä kalleudesta? Tiedä, että minä lähdin tyhjin käsin pelipöydästä aatelikasinossa – le jeu est fini – kas tässä viimeinen valttini – se myödään, mutta myödään kalliista!

– Ylhäisyytenne, vastasi kreikkalainen, samalla kuin hän innokkaasti tutki koristetta, minä tahdon tehdä teidän armollenne yhden ehdotuksen. Jos minä annan teille kokonaisen omaisuuden tästä todellakin oivallisesta koristuksesta, niin minä tiedän, että te vielä tänä iltana panette alttiiksi kaikki voittaaksenne takaisin mitä olette menettänyt viime yönä. Te saatatte voittoa, mutta te saatatte myös menettää kaikki, ja huomenna on teillä jälellä...

– Neva, vastasi hovikko kylmästi. Kreikkalainen teki ristinmerkin.

– No niin, tahdotteko te tilan, jolla on niittyjä, peltoja, metsiä, oivia metsästysalueita, tallia koirille ja hevosille, mutta valitettavasti ei mitään linnaa? Kreikkalainen taukosi ja katsoi tiukasti hoviherraa silmiin. Minä tarjoan teille Tervolan hovitilan Suomessa, Viipurin läänissä. Minä kyllä menetän kymmenen tuhatta ruplaa, mutta te olette pelastettu aatelikasinon viettelyksiltä.

– Sinä olet ovela konna, Papandopulos, minä tiedän kyllä että sinä olet sotkenut minun korttini ja aina antanut lankkuja valtin sijasta, mutta en minä ole koskaan luullut että sinäkin otit osasi korttipakasta, jonka tähden nyt mielit jakaa uudestaan. Mutta minulla ei ole muuta keinoa, peli on tyyten tukossa! Grandissimo, minä suostun!

Ja niin sai Tervolan hovitila uuden omistajan, kreivi Matvei Sidorovitsch Kusnetschoffin, ilomielisen, suruttoman ja itsekkään herran, joka "antaa mennä" järjestelmällään turmeli väkeänsä enemmän kuin ruhtinas Kukujeff ja hänen voutinsa nylkemisellään. Nyt elettiin kuin viimeistä päivää. Toisen kerran paljon rahaa, iloista elämää veikkoseuroissa; toisen kerran taas – niin silloin veti kaikki väki nälkävyötään tiukemmalle. Mutta siitä huolimatta täytyi tietysti rakentaa korea puulinna vanhalle perustukselle. Se tehtiin yhdessä hurauksessa; mutta sen mukaistapa se sitten olikin; tuoreita hirsiiä, vinoja lattiaita, vetoisia suojia, sisällä kultauksia, haljenneita stukkiteoksia ja seinät maalatut liimavärillä marmorin ja malakitin karvaiseksi.

Köyhyyden ja yltäkylläisyyden näin vaihdellessa herraskartanossa ansaitsi Tuomas Pullinen, kätevyytensä ja luotettavuutensa avulla, pari sataa ruplaa. Niillä oli hän aikonut ostaa talon ja jättää ainaiseksi Tervolan hovitilan, mutta tämä niin suurella innolla odotettu hetki lykättiin kuitenkin aina ajasta toiseen. Ja sillä välin oli Tuomas käynyt vanhaksi ja raskasmieliseksi. Naapurit sanoivat, että hän oli aika ajoittain aivan hourupäinen. Ja kerran noin synkkämielisenä ollessaan hävisi hän kylästä, eikä häntä sen jälkeen nähty.

Pavel, Tuomas Pullisen vanhin poika, oli varttunut ja vahvistunut ja sai periä isänsä. Hän oli kelpo poika, leveähartainen ja pitkä, ilomielinen ja hyvin toimielias. Hän kyllästyi yhteisviljelykseen ijankaikkisine torineen jokaisessa maanjaossa. Maksoi mitä maksoi, mutta hänen täytyy päästä itsenäiseksi talonpojaksi, ja eräänä kauniina päivänä hän meni, tuumailtuaan ensin sinne ja tänne, kreivi Matvei Sidorovitschin luo.

– Teidän armonne, sanoi hän kumartaen, teillä on tuolla metsässä eräs suo; se sijaitsee semmoisella paikalla, että minä helposti voin kuivata sen. Antakaa minulle kaksisataa ruplaa lainaksi ja kaiken sen maan, jonka saan suosta kuivatuksi, arennille niin kauaksi aikaa kuin minä elän. Minä maksan säännöllisesti vuokran ja kiitollisuudella takasin ne kaksisataa ruplaa viiden vuoden kuluttua.

Oli vuoksi kreivi Matvein kassassa sinä päivänä. Pavel oli niin muhkean näköinen, hänen voimakkaat jänterensä, leveät hartiansa ja älykkäät silmänsä menivät takaukseen hauen velastaan.

– Grandissimo, kreivin mielikirous, pääsi hänen huuliltaan, tuossa on – kaiva ja kuoki miten parhaiten haluttaa – mutta vahinko on sentään että sinä koukistut auran ääressä; tuo mies on luotu kantamaan laukkuja ja kivääriä eikä seisomaan lapio kourassa. Vuokran kahdesta ensimmäisestä vuodesta saat määrätä itse, sitten saatamme puhella lähemmin asiasta.

Kukapa oli niin iloinen kuin meidän Pavel. Seuraavana päivänä hän jo aloitti työnsä ja kesti rehellisesti kaikki kovat, ojitti joka suunnalta ja laidalta, niin että suo oli syksyllä kuiva. Ensi lumen tultua purki hän isänsä vanhan tuvan, veti sen eräälle mäen nystyrälle lammin rannalla, pystytti sen jälleen, hakkasi pois kaikki puut kartanon seutuvilta – sillä talonpojat eivät suosi puita ihmisasuntojen lähellä. Jouluna hän istui oman katon alla. Loppiaisena hän meni naimisiin, ja Vapunpäivänä hänellä jo oli pikku parkusuu talossa. Niin, Pavel, hän oli ketterä käänteissään.

Niinpä kului sitten pari vuotta, jälleen oli maa vihanta ja aallot lauloivat vapauden laulujaan, mutta tuolla entisen lammen pohjalla, jossa laineet olivat loiskineet, oli pitkä heinä ja vilja nuokkui tuulessa, vivahdellen kaikissa smaragdin ja malakitin väreissä. Haassa käyskentelivät Pavelin lehmät ja hevoset, kiiltokarvaisina lihavuudesta ja hyvinvoinnista. Mutta lammikko ei ollut ainoa, joka oli viheriä. Gregor Timofejevitsch, Pavelin isän vanha vihamies, oli viheriä hän myös, kiukusta ja kateudesta.

Oli korea kesäaamu, tuuli uinaili vielä kun aurinko liekeissä ja ruskoissa nousi taivaalle. Niin, yksin leivokin oli nukkunut liian pitkään, mutta se ei nyt ollutkaan mikään ihme, sillä isäleivolla ja äitileivolla oli ollut paljon puuhaa. Kurki oli tuonut heille viime yönä kuus tervettä leivopoikaa ja leivotyttöä. Mutta kun päivänpyörä seisoj säteilevänä havumetsän yli ja loi pitkiä, leijuvia varjokuvia niittyjen vihanuudelle, silloin lehahti isäleivo lentoon, ja aika vauhdilla, ensin vinoon nousevassa kaaressa, sitten pystysuoraan ilmaan, joka näytti värähtelevän aamun valossa. Ja sitten hän aloitti aamulaulunsa.

Pavel Pullinen oli noussut ylös silloin kun leivo nousi, hän seisoj kookkaana, leveähartiaisna ja väkevänä tupansa portailla, katseli leivoa, hymyili ja koetti viheltäen matkia laulajan liverryksiä. Elämä oli niin lupaavana hänen edessään, se lupasi pitkiä vapauden, onnen vuosia. Hänen siinä parhaillaan harjoittellessa leivoisän säveleitä, näki hän Gregor Timofejevitschin, joka tuli petäjikössä erään kummallisesti puetun henkilön seuraamana. Hänellä oli korkea punainen lakki, jossa oli pitkä sininen tupsu, olkapäillä vapaasti leijuva takkuinen viitta, jonka alta vilkahteli kirjavat liivit ja valkoinen runsaspoimuinen hame. Se oli Papandopulus, juveliseppä-koronkiskuri, kaikessa albanesialais-kreikkalaisessa komeudessaan. Kun Pavel huomasi nuo kutsumattomat vieraat, vaikenä hän heti ja katseli karsain silmin lähestyviä, edeltäkäsäin varmana siitä ettei tuo varhainen vierailu tietänyt hyvää.

Kun Gregor tuli lähemmä, aloitti hän liehakoivalla äänellä: "No sepä oli hyvä että minä tapasin isännän kotona ja ylhäällä jo – tietäkääs, tässä on kiire käsissä ja tärkeät asia ajoivat meidät näin varhain aamulla teidän taloonne. Kreikkalainen tässä, entinen isäntämme, sanoo että kreivi Matvei Sidorovitsch joka, niinkuin tiedätte, matkusti Pietariin, on käynyt aatelikasinossa" – Gregor teki käsillään liikkeitä juuri kuin olisi jakanut korttia – "ja siellä hän on menettänyt kaikki rahansa ja

lisäksi vielä muidenkin. Hän on nyt lähettänyt kreikkalaisen tänne, kääntämään, Jumala paratkoon, nurin jok'ainoan talonpojan ja kopistamaan joka kopeekan hänen taskustaan. Kaikki vuokrat täytyy maksaa etukäteen, ja suorittaa kaikki velat, sillä Matvei Sidorovitsch tarvitsee jokaisen pennin kuin hän voi urkkia kokoon ja vieläpä enemmänkin. Nyt sinä tiedät Paavali Ivanovitsch, mitä asia koskee, ne olemme aloittaneet rahan-ajoa sinun luonasi."

Tämä oli Paveli raukalle ukkosenisku selvältä taivaalta. Vuokra, vuokra – sammalsi hän – mutta sen minä saan itse määrätä, niin on kreivi Matvei luvannut minulle.

– Onko sinulla mustaa valkosella sen asian päälle – sitä sinulla ei ole – nyt määrää hän sen itse 50 ruplaksi – eikö ole totta herra? Gregor kääntyi Papandopuloksen puoleen ja tämä nyökkäsi myöntävästi.

– Ja velka sitten, se tekee 200 ruplaa, – jatkoi Gregor armottomasti.

– Mutta taivaan tähden, sen minä saan maksaa vähän erin viiden vuoden kuluessa, sanoi kreivi.

– Sanoi, niin! Mutta nyt se pitää maksaa paikalla, vai mitä herra? – Jälleen katsoi Gregor Papandopulokseen. – Niin on, nyökkäsi tämä vakuuttaen.

– Ei ja tuhat kertaa ei, kuohahti Pavel sanomaan ja pui suurta nyrkkiään, sinä verenimijä sinun koreassa marakatin puvussasi, se on valhetta! Tiedä että sitten kun sinä olit herrana Tervolan tilalla, on kaikki muuttunut, minä olen suomalainen, kuusi vuotta on Viipurin lääni kuulunut Suomen lain alle. Ja sinä, Gregor Timofejevitsch, sinä vanha luikerteleva käärme, jos sinä hipaset jotakin, jota minä tässä omakseni sanon, saat vastata teostasi oikeuden edessä.

Gregor Timofejevitsch ei tosin ymmärtänyt mitä tämä merkitsi, mutta nuo suuret sanat ja Pavelin sankarinvartalo vaikutti, että hän peräytyi. Epätietoisena hän kääntyi koronkiskurin puoleen. Tämä seisoj levollisena ja kylmänä niinkuin ei koko asia olisi kuulunut häneen.

– Onko täällä kylässä ketään, joka tietää että talollinen Paveli on herralleen velkaa 200 ruplaa, kysyi Papandopulos toveriltaan.

– On, vastasi Gregor Timofejevitsch, Pavel on itse useamman kuin yhden kerran kertonut siitä julkisesti.

– Niinpä mene kylään, käske tänne pari jääväämätöntä miestä, jotka tietävät asian, poikkea tullessa nimismiehen luo ja tuo heidät tänne.

Gregor meni; Papandopulos istui erään koivun juurelle, iski tulta, sytytti piippunsa, ja pian kohosi savu hienosta turkkilaisesta tupakasta ja yhtyi tuoksuihin, jotka lämpimässä höyryilivät koivusta, männystä ja katajasta. Siinä hän istui liikkumattomana ja levollisena, ei värähtänyt jännekään hänen pronssinkarvaisissa petolinnunkasvoissaan.

Tunnin kuluttua oli Gregor Timofejevitsch takasin kahden vieraanmiehen ja nimismiehen kanssa. Pavel oli kukistettu, hänen voimakas vartalonsa painui kokoon. – Uusia kahleita, uusia kahleita, huokasi hän vaan vallesmannilta kuultuaan, että kreivi Matvei Sidorovitsch oli täysin oikeutettu tuomiotta, vieläpä ilman oikeuden vahvistusta velkasummalle, ottamaan omansa vuokraajaltaan. Papandopulos otti takavarikkoon hänen lehmänsä, hänen hevosensa ja lampaansa, ja kun ne eivät täysin riittäneet kreivin saamiseen, otti hän osan Pavelin maanviljelyskaluista.

Niin tuli loppu Pavelin uudisasuntopuuhi. Vahva mies oli kadottanut kaiken elämänhalun, hän oli henkisesti murtunut. – Mitäpä se auttaa että koettaa pyrkiä vanhoista siteistä, uusia kahleita on aina varalta, – oli hänen ainainen vastauksensa kun vaimo koki rohkaista häntä. Hän möi vähäsen irtaimistonsa, osti hevosen ja eli monta vuotta "rahtimiehenä" Vahlin kauppahuoneen palveluksessa Viipurissa. Syys- ja kevätapakossa, talvikylmässä ja kesäkuumassa rentosti hän kymmenkunnan toverin seurassa raskaan jauho-, sokeri-, silli-, lankku- eli tervakuorman vieressä Viipurista Pietariin ja päinvastoin.

Kerran, – se oli joulukuussa, kun kuperat maantiet olivat päällystetyt kiiltävällä kaljamalla – toi Paveli isoa jauhomattokuormaa Pietarista. Äkkiä, eräessä tien mutkauksessa, ajoivat suuret umpivaunut, kolme hevosta valjaissa, ajamassa venäläiseen pukuun puettu kuski, täyttä karkua vastaan ja kolahtivat mennessään Pavelin kuorma, niin että se liukkaalla tiellä luisui ojaan ja kaatui

ajajan päälle. Kun rahtimiehet saivat kuorman Pavelin päältä, kysyi hän hiljaisella äänellä: "eikös se ollut Matvei Sidorovitsch Kusnetschoff!" Ja kun toverit myönsivät niin olleen, sanoi hän vain: "sitähän minäkin", ja sulki väsyneet silmänsä ijaiseen lepoon.

Issikka

Yöjuna tuli noin yhdeksän aikaan aamulla Pietariin. Ilma oli painavan hikistä, taivas sininen ainoastaan korkeimmalta kupulaelta, opaalinvärinen sumu peitti taivaanrannan ja koetti turhaan häätää auringon nyt jo kuumia säteitä. Iso kaupunki ei ollut vielä täydellisesti hereillä, vaikka kumea kohina, joka syntyi rattaiden jyrinästä, höyrypillin vingunnasta, jäätelö- ja hedelmäkauppiasten huudoista, sekä tuhansien, jotka riensivät työnsä, synnyttämästä melusta ja tohinasta, kohosi voimakkaissa värähdyksissä korkeutta kohti. Tuo kohina, josta enemmän kuin mistään muusta aavistamme että olemme tulleet maailmankaupunkiin. Miettimiseen ei kuitenkaan ollut aikaa, oli saatava käsiin joku issikka, ja pitkällisen tinkimisen perästä sainkin repaleisen ja likasen muschik'in, joka sitoutui viemään minut määräpaikkaan, Laatokalla kulkevien höyryvenheiden laiturille. Tulimme kuitenkin pian huomaamaan ettei hän tuntenut paikkoja paremmin kuin minäkään, joka oli kyllin ymmärrettävää, sillä hän istui tänään ensikerran issikan kuskilaudalla ja oli suomalainen. Hänen tarvitsi vain mainita kotipitäjänsä ja muutamia oloseikkoja, ja minä voin kertoa hänen ja monen muun hänen kanssaveljensä elämän tarinan – se muodostuu jokseenkin tällaiseksi lyhyissä piirteissä kerrottuna.

* * * * *

Oli aikainen aamu, lammikossa oli sorsa edellisenä iltana laskenut ankkuriin pesänsä viereen ja pistänyt pään siiven alle pitääkseen nokan lämminnä sillä välin kun jalat repottivat kylmässä vedessä. Nyt kohosi aamuaurinko ja isä-sorsa päästi heti torventapaisen äänen, joka herätti eloon lahdelman asujamet. Rantasipi hypähti pystyyn hoippulaisille jaloilleen ja aloitti valitustaan, kuikka, koskelo, hyppä, kaikki heräsivät nyt ja antoivat ilmi kiitollisuuttaan auringolle, joka lähetti lämpimät säteensä vinoissa viivoissa metsän puiden yli ja loi loistoa pienille aamuraittiille lainosille ja kissan-kullalle punaisen graniitin kupeessa.

Pöystin Jaska nousi ylös poikamiehenvuoteeltaan, venytteleiksi ja vilkaisi takkaan päin, jossa kahvipannu hiilillä porisi, sillä hänen vanha äitinsä oli jo ennättänyt toimittaa tämän, ensimmäisen emännän tehtävistä. Eukko toi esille ruskean juoman. Sitten kun Jaakko oli pukeutunut, tyhjensi hän mitään puhumatta pari kuppia, jolla välin eukko vanhus puuhaili evästä. Sitten lähdettiin metsään muurahaisjähdille. Jaakon, jolla oli ainoastaan muutamia sarkoja erään lahjoitustilan pellolla, täytyi turvautua kaikenlaisiin sivutuloihin voidakseen elää. Muurahaisten munat olivat pari vuotta olleet kalliissa hinnassa; niitä ostettiin eläintarhoihin Pietarissa, Lontoossa ja Hampurissa, jossa niillä ruokittiin kaikkinaisia etelämaisia elukoita. Kun Jaakko oli löytänyt muurahaispesän, lapioi hän siitä niin paljon kuin mahtui säkkiin, etsi sitten tasaisen paikan, mittilöi neliön, joka oli 5 jalkaa sivultaan, kaivoi kuuden tuuman levyisen ojan sen ympärille ja täytti ojan vedellä. Nyt avattiin säkki ja sen sisältö tyhjennettiin vähitellen tasatulle ja ojitetulle paikalle. Muurahaisraukat alkoivat heti juoksennella ympäri pelastaakseen itsensä ja tulevaisuuden toiveensa, muurahaismunat. Silloin asetti Jaakko päreen ojan poikki ja nuo pienet älykkäät hyönteiset alkavat heti kantaa muniaan tätä siltaa myöten. Niin pian kuin ne ovat kantaneet yhden munan mannermaalle, palajavat ne toista noutamaan. Tällä tavalla eroittelevat nuo eläinraukat suurimmalla kiireellä ja huolella munansa neuliaisten ja varpujen seasta, asettavat ne kasaan sillan toisella puolella, mutta kun ne tuovat viimeistä kuormaansa, on muurahaisten pyytäjä lakaissut, hyvän saaliin saaden, koko kasan säkkiinsä. Siten jatketaan julmaa pyyntiä kunnes jok'ainoa muurahainen koko pitäjässä koditon ja majaton sortui epätasaisessa taistelussa ihmisen kavaluutta vasaan. Siinä kun Jaakko istui ja poltteli piippuansa, sillä välin kun

pienet elukat tekivät työtä hänen edestään, liikkui hänessä kummallisia, epäselviä ajatuksia siitä että mitä hän nyt teki ja antoi tehdä edestään, semmoista oli hän itse saanut kokea.

Kylässä, jossa hän kiinteimistön yhteisyydessä omisti maatilkkunsa, eli hän solidaarisesti koko yhteiskunnan kanssa, aivan kuin muurahaiset. Siellä tapahtui suuressa mitassa mitä täällä tehtiin vähässä. Niinkuin muurahaiset riehuivat hengen eteen ilman muuta tulosta kuin perikato, samaten tekivät hän ja hänen vertaisensa vuosi vuoden perästä; mitä oli hänellä odotettavana – itsenäisyyttä, omaisuutta? Ei koskaan. Hän kynti ja kylvi tilanhaltijan hyväksi. Minkä hän houkutteli esille maan povesta, sen loivat muut säkkeihinsä.

Parhaillaan kun Pöystin Jaakko huokaili ja tuumaili, astui pitäjänräätäli Juhana hänen luoksensa. Juhana oli astunut metsän kautta ennättääkseen hyvissä ajoin lukkarilaan, lukkarin piti vihille ja tarvitsi uuden puvun. Räätäli oli mieltävän näköinen siinä seisoessaan, piippu suussa ja kädet housujen taskuissa. Hän tervehti alavaisesti ja sanoi: "Se on tehty nyt".

Hetkisen katseli Pöysti kysyväisesti räättäliä, yhtäkkiä selvisi asia hänelle, hänen kasvonsa kirkastuivat ja asettaen itselleen mukavaa istumasijaa sammalikossa, sanoi hän vilkkaasti: "Istu nyt, puhu mitä sinä tiedät! Koska se on tapahtunut?"

"Hm", sanoi räätäli, "se seiso i Uudessa Suomettaressa". – Hän veti sanomalehden taskusta ja tavaili siitä seuraavan lyhyen tiedonannon:

"Suomen valtio on sotilaskuvernööriltä keski-Aasiassa Kreivi Kusnetschoffilta lunastanut Tervolan lahjoitustilan 500,000 markalla".

"Lieneehän tuo nyt vain totta".

"Lieneehän toki, koska se tässä seisoo", sanoi räätäli vakaisesti.

Karjalainen ei kuulu hiljaisiin, harvapuheisiin suomalaisiin; jos on jotakin valittamista, on se päinvastaisesta ominaisuudesta. Hän puhuu niinkuin Kalevala, samat seikat ainakin kaksi kertaa eri sanoilla ja eri muodoissa: siihen vieteltynä sekä siitä, että hän niin helposti taitaa lausua ajatuksensa, kuin myöskin kielen sana- ja muotorikkaudesta. Mutta tästäpä kannattakin keskustella, isä ja isoisa ja vielä yksi miespolvi taaksepäin, kaikki he olivat aikoinaan odottaneet tätä päivää, vapauttamisen hetkeä; nyt se oli tullut. Uusi, parempi aika oli koittanut. Jota isät olivat huokailleet, jota he tuskin uskalsivat toivoa, se oli nyt todellisuutta; itsenäisinä he nyt saavat omistaa sen maan, jota he ovat itse sukupolvi sukupolven jälkeen kyntäneet ja muokanneet. Tila oli jälleen ostettu, pala isienmaata lunastettu, pala, joka ainoastaan maantieteellisesti kuului Suomeen, oli yhteiskunnallisesti perikantaan yhdistetty. Historiallinen säie, kerran väkivaltaisesti katkaistuna, oli jälleen solmittu yhteen. Maa oli vain jaettava ja sitten oli talonpojilla oikeus lunastaa itsekukin halvalla hinnalla osan itselleen.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.